

Barksätters ädellövpark

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Barksätter

Barksätter är en sörmländsk egendom på 640 ha, vackert belägen vid sjön Bjälken cirka en mil väster om Katrineholm. Fastigheten förvaltas av en stiftelse knuten till Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) efter en donation av fru Mary Francke-Gustafson år 1983. Syftet är att för framtiden bevara egendomen i nuvarande omfattning för att möjliggöra forskning och utveckling inom jordbruk, skogsbruk och husdjurskötsel.

Skogsbruket bedrivs på rationellt sätt, normalt för trakten med slutavverkning, föryngring med framförallt tall och gran samt röjning och gallring. Miljöhänsyn visas vid alla skogsbruksåtgärder och skogsbruket är certifierat enligt såväl FSC som PEFC vilket bland annat betyder att det ska finnas lövträd i vissa av bestånden. Jordbruket är utarrenderat och markerna är fårbetade.

En stor restaurering med överföring av skog till öppen, gräs- och örtrik mark skedde under 2011/2012 på Risön i sjön i Viren i fastighetens norra del. Risön är klassad som ”objekt med naturvärde” i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. En träbro (enbart för gående) har byggts ut till ön, på samma plats där det fanns en tidigare, under den tid då ön betades.

Ädellövparken

Ädla lövträd har sedan lång tid utgjort ett karakteristiskt inslag i de sörmländska herrgårdslandskapen. De ofta gamla och stora träden ses nära byggnader, utmed vägar, i betesmarker och skogsbryn. Stiftelsen Barksätter lät år 2010 anlägga en ungefär 0,5 ha stor ädellövpark, för att ytterligare förstärka landskapets skönhetsvärdet. Dessutom erbjuds besökaren att inom ett enda område se samtliga Sveriges ädla lövträd. Det kommer att ta tid för träden att bli stora men så småningom blir parken en unik, uppvuxen blandskog.

De ädla lövträden

Ett antal lövträd är värmeberoende och finns därför i Sverige framförallt i den sydligaste delen av landet. Dessa kallas enligt en äldre tysk term ”ädla lövträd”. I vårt land finns 13 stycken sådana trädarter (enligt lagens definition): tre almar, ask, avenbok, bok, två ekar, fågelbär, två lindar och två lönnar. Ädellövträden förekommer ytterst sällsynt i norra Sverige.

Ask *Fraxinus excelsior*

Asken är ett stort träd med parbladiga blad som utvecklas sent på våren och fälls tidigt om hösten. Ett bra kännetecken i avlövat tillstånd är de sammetslena, mörkbruna knopparna. På vintern är också de hängande knippena med frukter typiska. Asken växer på fuktiga och näringsrika marker. Grenarna skördades ofta förr, dvs träden hamlades, och bladen användes som djurfoder. Det hårda, sega virket är mycket populärt till såväl möbler som golv. Asken är rödlistad eftersom den minskar snabbt på grund av angrepp av askskottsjuka.

Avenbok *Carpinus betulus*

Avenboken tillhör, trots namnet, ett annat släkte än den vanliga boken. Den har slät stam med karakteristiska låga, vertikala fåror. Det är ett litet träd, ofta bara 10 m högt och blir sällan äldre än 150 år. Bladen är äggrunda och påminner om björkens. Om stammen faller eller avverkas bildas rikligt med stubbskott. Avenboken är vanlig på vissa ställen i Skåne och Blekinge men finns också i Halland, Småland och på Öland. Veden är mycket hård och användes förr till kuggar och hjul. Den har vit färg och kallas ibland "vitbok" till skillnad från boken vars ved har en rödaktig färgton och därför kallas "rödbok".

Bergek *Quercus petraea*

Bergeken liknar skogseken men har smalare krona och ollon som sitter på mycket korta stjämlar. Trädet förekommer mer sparsamt än skogseken, framförallt i kustområden. Nordgränsen går genom Dalsland och österut via Väneren och sydöstra Östergötland, till Västervikstrakten. Bergeken trivs bra på näringsrika marker men är särskilt vanlig på magra och ofta bergiga ställen. Den kallas ibland vinterek eftersom löven sitter kvar länge, särskilt på unga träd. Virkets egenskaper är mycket lika skogseken. Bergeken liksom skogseken kan bli mycket gammal, över 1000 år.

Bohuslind *Tilia platyphyllos*

Bohuslinden är ett av våra mest sällsynta träd och är bara känd från fem ställen, fyra i Bohuslän och ett i Halland, på det senare endast en stubbe med stora rotskott. Det är ett stort träd som känns igen på de hjärtformade bladen som på undersidan är helt dunhåriga, till skillnad från den vanliga lindens som är kala. Bohuslinden blommar några veckor tidigare än linden. Det är ett värmekrävande träd som var vanligare förr, under perioder med högre temperatur. Bohuslinden är klassad som akut hotad.

Bok *Fagus sylvatica*

Boken är det näst vanligaste ädla lövträdet i Sverige, efter skogseken. Bokskogarna är kända för sin skönhet med de grå peltarstammarna, särskilt under lövsprickningen då bladen är skirt ljusgröna. Bestånden består ofta bara av detta trädslag och markvegetationen är vanligen sparsam. Boken finns som vild söder om en linje mellan norra Bohuslän och södra Småland. Den växer snabbare än eken och kan bli upp till 45 m hög. Veden är hård och tung och används mycket inom möbelindustrin samt för glasspinna då virket är helt smaklöst.

Fågelbär *Prunus avium*

Fågelbäret är ett upp till 20 m högt träd som växer vilt på näringsrik mark, särskilt i Mälardalen och längs kusterna. Bladskriften har två körtlar, vilket är karakteristiskt för körsbärssläktet. Den äldre barken är rutigt sprickig, särskilt nedtill. Trädet är mycket vackert på våren med sina stora, vita blommor och även på hösten, med de gulröda och röda bladen. Trädet utgör stamformen för de odlade, söta körsbärens och växer ofta i odlingslandskap. Den rödbruna veden liknar mahogny och används inom möbelindustrin.

Lind *Tilia cordata*

Linden kan bli 30–40 meter hög och har en tätt förgrenad, lövrik krona. Det är den i särklass vanligaste av våra två lindarter, där Bohuslinden är den andra. Den kan bli mycket gammal, åldrar på 800–1000 år har nämnts. Utbredningen omfattar området söder om Dalälven även om enstaka exemplar finns längre norrut. Linden är ett av få ädla lövträd som pollineras av insekter. Blommorna som utvecklas mitt i sommaren har en mild honungsdoft och är en viktig pollenkälla för bin. Veden är vit, lätt och mjuk. Förr användes barkens blast till att göra rep och korgar.

Lundalm *Ulmus minor*

Lundalmen är ganska lik skogsalm men skiljer sig genom att den är lägre, 20–25 m, har tydligt skaftade blad och att den bildar rotskott. Grenar och skott har ofta tydliga korklister. Den finns vild bara på Öland och Gotland, där den är den dominerande almarten och ofta förekommer i lövängar. Lundalmen uppges kunna bli 500 år gammal. Den växer på mycket näringsrika marker med god vattentillgång och den bildar ofta hybrider med skogsalm, när de växer tillsammans. Lundalmen är rödlistad på grund av svåra angrepp av almsjukan.

Lönn *Acer platanoides*

Lönnen är med sina flikade blad och långsmala frukter, ”näsor”, ett av de trädslag som är lättast att känna igen. Det är ett vackert träd, inte minst i höstfärger, som ofta ses enstaka i bestånd som annars domineras av andra arter. Lönnen blir sällan mer än 150 år gammal. På vintern känns den igen på motsatt sittande knoppar. Den är absolut vanligast i södra Sverige men enstaka växtplatser finns så långt norrut som i Ångermanland. Lönnens ved är gulvit eller svagt rödaktig, rätt hård och används till snickeriarbeten, golv och musikinstrument.

Naverlönn *Acer campestre*

Naverlönn är ett litet träd som sällan blir mer än 15 m högt. Bladen är små och trubbiga med 3–5 flikar, ganska olika den vanliga lönnens. Det är ett träd som kräver mycket värme och ljus och näringsrik jord. Naverlönnen är vårt mest sällsynta trädslag och finns endast på ett ställe i landet, på en vall mellan två åkrar i Skåne. Den hittades där redan i mitten av 1700-talet. Fossil har påträffats vilket tyder på en större utbredning förr, då klimatet var varmare. Naverlönnen är rödlistad.

Skogsalm *Ulmus glabra*

Skogsalmen är den vanligaste av våra tre almarter. Trädet kan bli 40 m högt och växer framförallt på näringsrik mark. Karakteristiskt är de sträva bladen med asymmetrisk, sned bladbas och de stora mängder runda, platta frön som bildas i början av sommaren. Skogsalmen förekommer i två former, varav en finns i enstaka exemplar norr om Dalälven, t ex vid vissa sydvända norrlandsberg. Det hårda virket har vacker teckning och används till möbelvirke och fanér. Skogsalmen har drabbats hårt av almsjukan och är numera rödlistad.

Skogsek *Quercus robur*

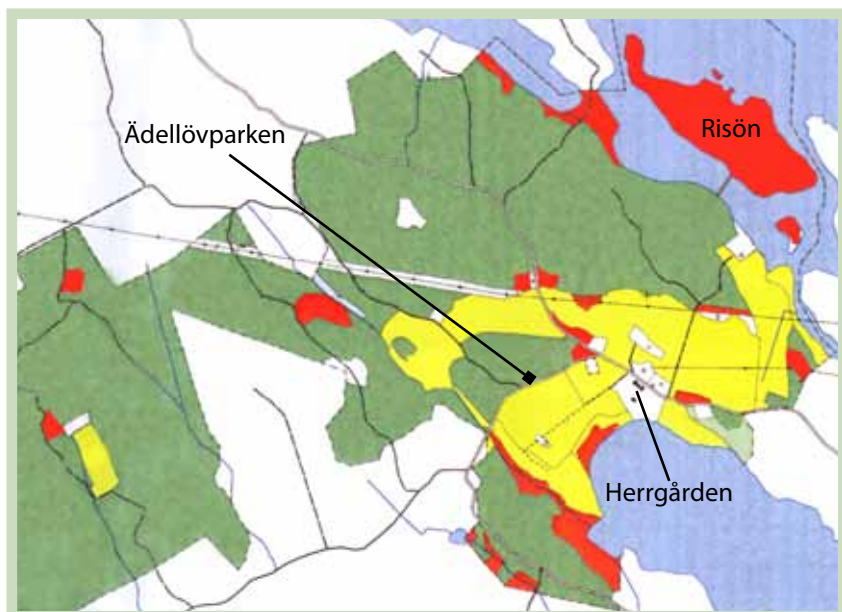
Eken står ofta som symbol för kraft, styrka och ålder. Det är vårt vanligaste ädla trädslag och förekommer allmänt upp till Dalälven. Skogseken är känd för att vara mycket viktig för en rad andra arter, särskilt insekter, lavar och mossor. Det fasta och mörka virket är mycket värdefullt och används till snickerier och golv. Skogseken skiljer sig från bergeken genom att dess ollon sitter på betydligt längre skaft.

Vresalm *Ulmus laevis*

Vresalmen känns lätt igen på de långskaftade blommorna, den vingkantade nöten som är hårig i kanten och på den grå skorpbarken som bildas på äldre stamdelar. Liksom lundalmen bildar den rotskott men till skillnad från detta trädslag har den glatta översidor på bladen. Vresalmen finns som vild endast på Öland och växer där i enstaka exemplar ganska sällsynt på fuktig skogs- och ängsmark. Vresalmen är mindre drabbad av almsjukan än lundalmen och skogsalmen. Veden anses mindre värdefull än dessa trädslags. Arten är rödlistad.

Välkommen in i parken. Var försiktig med plantorna, träden ska leva i flera hundra år.

Skog

Inäga

Naturvårdsområde avsatt genom certifiering

Barksätter är omnämnd i skrift första gången i Erik den heliges legend år 1153. Sedan 1338, då gården ägdes av Sigge Magnusson, är den antecknad som frälse. Efter många ägarbyten under seklernas gång övertogs den 1957 av Mary Francke Gustafson, som donerade den till Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien år 1983. På gården bedrivs idag skogs- och jordbruk, det senare med fokus på fårskötsel. Foto: Kerstin Hideborn Alm.

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien • Box 6806 (Drottninggatan 95 B) • 113 86 Stockholm
Tel 08-5454 7700 • Fax 08-5454 7710 • akademien@ksla.se • www.ksla.se